

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

СЕРВАТИНСЬКА ІННА МИКОЛАЇВНА

УДК 336.5:369 (043)

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ
ФОНДІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Черкаському державному технологічному університеті.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Пасічник Юрій Васильович,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки Міністерства економічного
розвитку і торгівлі України,
головний науковий співробітник відділу фінансової
політики.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кириленко Ольга Павлівна,
Тернопільський національний
економічний університет,
завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія;

доктор економічних наук, доцент
Сідельникова Лариса Петрівна,
Херсонський національний
технічний університет,
завідувач кафедри податкової та бюджетної політики.

Захист дисертації відбудеться “30” _____ листопада _____ 2016 р. о 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий “28” _____ жовтня _____ 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

проф. Плиса В. Й.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціальне страхування є важливою детермінантою суспільного розвитку будь-якої держави. У Конституції України задекларовано, що наша країна є соціальною державою і кожен громадянин має право на соціальне забезпечення, яке гарантується державним соціальним страхуванням.

Соціальне страхування як суспільний інститут зародилося у XVIII ст. і з того часу відіграє важливу роль у розвитку всіх країн. Для сучасних реалій України роль соціального страхування є надзвичайно ваговою, оскільки через складне економічне становище значні верстви населення потребують державної підтримки. У системі соціального страхування важливу роль відіграє фінансове забезпечення функціонування страхових фондів. Зазначимо, що нині необхідних обсягів фінансових ресурсів не вистачає, і тому рівень соціального забезпечення населення є незначним.

Окремим аспектам фінансового забезпечення функціонування страхових фондів присвятили свої праці як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, зокрема лауреати Нобелівської премії з економіки Ф. фон Гаєк, П. Даймонд, Г. Мюрдаль, А. Сен, Дж. Стігліц. Не менш ґрунтовними є дослідження інших відомих зарубіжних учених: І. Бентама, Ш. Бланкарта, Е. Блейклі, Дж. К. Гелбрейта, Л. Ерхарда, Т. Мальтуса, А. Маршалла, А. Пігу, В. Роїка, М. Фрідмана. Вітчизняні науковці – В. Андрущенко, В. Базилевич, Л. Баранник, Н. Болотіна, С. Буковинський, О. Ватаманюк, В. Геєць, В. Дем'янишин, Є. Іонін, О. Кириленко, М. Крупка, Е. Лібанова, І. Луніна, Е. Мачульська, Б. Надточій, В. Опарін, С. Осадець, Ю. Пасічник, В. Плиса, А. Сидорчук, Л. Сідельникова, В. Федосов, Н. Шаманська та ін. – досліджували місце і роль соціального страхування в державних фінансах, а також особливості фінансового забезпечення страхових фондів.

Незважаючи на наявність вагомих досліджень по цій проблематиці, у теоретичній і практичній площині функціонування соціальної сфери накопичилось багато проблем. Так, у соціальному страхуванні не визначено його стратегічні і тактичні напрями розвитку, значною залишається дотаційність Пенсійного фонду України, не досконаліми є механізми формування та розподілу страхових фінансових ресурсів, науково не обґрунтованими є більшість страхових нормативів, не ефективною є модель функціонування фондів. Окремою проблемою є фінансове забезпечення функціонування державних страхових фондів, яке не дозволяє забезпечити потреби більшості реципієнтів, тому важливим загальнодержавним завданням є обґрунтування такого фінансового забезпечення, яке, базуючись на нових моделях, механізмах, а також напрямих розвитку, з використанням зарубіжного досвіду, змогло б вирішувати основні завдання соціального страхування.

Отже, з урахуванням нового суспільного вибору України проблема фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування є актуальною та потребує нових досліджень, що і зумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначило її мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження пов'язане з виконанням науково-дослідної теми «Формування та

вдосконалення механізму сталого розвитку економічних систем» (номер державної реєстрації 0114U006192), де автором обґрунтовано регулятори формування, використання, резервування фінансових ресурсів державних фондів соціального страхування.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в удосконаленні теоретичних підходів та розробці рекомендацій щодо поліпшення фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

- виявити та розвинути теоретичний інструментарій фінансової науки із уточненням окремих термінів і понять;
- розробити теоретичну модель фінансового забезпечення фондів соціального страхування з врахуванням зарубіжного досвіду;
- модернізувати регулятивний фінансовий механізм забезпечення фінансовими ресурсами страхових фондів;
- визначити стратегічні і тактичні напрями функціонування державних страхових фондів;
- впорядкувати адміністративну структуру державних інституцій соціального страхування;
- охарактеризувати етапи становлення фондів соціального страхування;
- розвинути підходи до формування сценаріїв фінансового забезпечення Пенсійного фонду України та обрати найбільш сприйнятливий;
- обґрунтувати методику оцінювання фінансових витрат фондів;
- сформувати механізм впровадження європейських моделей фінансового забезпечення державних фондів соціального страхування.

Об'єктом дослідження є процес фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування.

Предметом дослідження є теоретичні засади та прагматика формування і використання фінансових ресурсів державними фондами соціального страхування.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є теоретичні положення фінансової науки, зокрема науковий доробок вітчизняних і зарубіжних учених.

У процесі виконання роботи використано такі методи: системний підхід – при обґрунтуванні моделі фінансового забезпечення функціонування фондів та регулятивного фінансового механізму; логічний, історичний – при дослідженні розвитку фондів соціального страхування, етимологічної сутності окремих термінів і понять; економіко-математичний – при прогнозуванні обсягів доходів Пенсійного фонду України; статистичний, аналізу, синтезу, групування, узагальнення – при аналізі формування та використання коштів державних страхових фондів, адресного фінансового забезпечення; індукції і дедукції, аналогії – при формуванні стратегічних і тактичних напрямів функціонування страхових фондів.

Інформаційною базою дослідження слугували Конституція України, закони України, які регламентують процес фінансового забезпечення фондів соціального страхування, дані Міністерства фінансів України та Міністерства соціальної політики, статистичні матеріали Євростату та Державної служби статистики України, дані державних фондів соціального страхування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні і практичному вирішенні основних завдань щодо фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування.

Основні наукові результати, які характеризують новизну виконаного дослідження, полягають у такому:

удосконалено:

– категоріально-понятійний апарат, зокрема понять «державні фонди соціального страхування» як інституцій та обсягів фінансових ресурсів, «фінансове забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування». На відміну від подібних визначень, враховано етимологічну сутність, здійснено розмежування щодо фондів, що сприятиме удосконаленню юридичного забезпечення та методологічного підґрунтя теоретичних конструкцій;

– теоретичну модель фінансового забезпечення державних фондів соціального страхування, яка базується на європейському досвіді, зокрема континентальній та англосаксонській моделях, які довели свою ефективність, та оптимально враховує сучасні вітчизняні підходи щодо формування доходів цих фондів. На відміну від нині діючої моделі та моделей, що пропонуються українськими вченими, не допускається значного навантаження на Державний бюджет України, кожному працюючому надається можливість регулювати власні відрахування. Використання цієї моделі дозволить наблизити вітчизняну страхову систему, в тому числі і її фінансове забезпечення, до загальноєвропейських стандартів;

– регулятивний механізм забезпечення фінансовими ресурсами державних страхових фондів, який базується на розроблених принципах, зокрема, наближення страхових нормативів до європейських стандартів, узгодження інтересів донорів та реципієнтів, обов'язковості громадського контролю за рухом фінансових ресурсів; методах, формах, використанням фінансових регуляторів, що дозволяє оптимізувати наявні ресурси, та сприятиме кращому фінансовому забезпеченню діяльності страхових фондів. На відміну від відомих розробок, запропонований механізм враховує організаційні зміни у діяльності цих фондів, наявність професійних фахівців з фінансового менеджменту, налагодження моніторингу, аналізу, пропозиції громадських організацій;

– стратегічні і тактичні напрями функціонування фондів, які розроблено із використанням системного методу, врахуванням ієрархії у суспільній системі, взаємозв'язках між цими напрямками. На відміну від подібних розробок, запропоновані враховують євроінтеграційний вибір України, передбачають удосконалення нормативно-правової бази, організаційної структури фондів, підвищення довіри населення до цих фондів. Використання цих напрямів дозволить ефективно формувати обсяги фінансових ресурсів на перспективу;

– адміністративну структуру державних інституцій соціального страхування, яка враховує реформи адміністративного устрою та галузей соціальної сфери, і, на відміну від подібних теоретичних розробок, запропонована передбачає функціонування лише двох страхових фондів – Пенсійного фонду України та Фонду соціального страхування України, із розмежуванням повноважень між ними та Міністерством соціальної політики України, що дозволить підвищити рівень фінансового забезпечення реципієнтів;

– підходи до формування трьох сценаріїв фінансового забезпечення Пенсійного фонду України, зокрема, песимістичного, інерційного та оптимістичного, які базуються на ґрунтовному аналізі структури доходів фонду протягом 2005 – 2015 рр., з урахуванням власних доходів, а також рівня середньої заробітної плати, питомої ваги податків у ВВП. На відміну від відомих сценаріїв, запропоновані дозволяють здійснювати розрахунки доходів Пенсійного фонду України за цими сценаріями до 2020 р. з можливістю щорічного коригування;

набуло подальшого розвитку:

– періодизація п'яти етапів становлення фондів соціального страхування щодо зарубіжних країн та України, яка є співставленою із еволюцією світової спільноти за якісними ознаками і, на відміну від інших класифікацій за окремими ознаками певного періоду, сформована за весь період еволюції;

– теоретико-методичні підходи до оцінювання ефективності фінансових витрат державних страхових фондів з обґрунтуванням відповідної методики, яка базується на розроблених принципах, зокрема, орієнтації на рівень стандартів соціального страхування, які функціонують у розвинених країнах ЄС, із поступовою адаптацією до реалій України, соціальної справедливості, адресності та оптимального розподілу обмежених ресурсів. Методика включає вісім етапів і оцінює рівень фінансового забезпечення реципієнтів. Відмінність цієї методики від інших у тому, що її використання дозволяє розробляти заходи щодо поступового наближення соціальних страхових стандартів до рівня розвинених країн ЄС;

– механізм впровадження європейських моделей фінансового забезпечення фондів соціального страхування, який передбачає використання досвіду Великобританії, Німеччини, Швеції, зокрема, фінансових методів, форм, важелів, щодо управління цими фондами та їх фінансовим забезпеченням за активної участі вітчизняних страхових державних інституцій та громадських організацій. На відміну від подібних механізмів, конкретизує напрями впровадження цього досвіду за нормативно-правовим, організаційним, кадровим та фінансовим напрямами й комплексно поєднує всі важелі, форми, методи у їх взаємодії щодо фінансового забезпечення цих фондів. Використання запропонованого механізму дозволить формувати заходи щодо поліпшення фінансового забезпечення вітчизняних фондів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо ефективного формування та використання фінансових ресурсів фондів соціального страхування та інших адміністративних структур, причетних до соціального страхування, зокрема Головному управлінню Пенсійного фонду України в Черкаській області – при прогнозуванні страхових надходжень (довідка № 5296/01 від 06.06.2016 р.); Департаменту соціального захисту населення Черкаської обласної державної адміністрації – при розробці перспективних і поточних планів, які включають обґрунтування розрахунку обсягів доходів і видатків фінансових ресурсів, що спрямовуються на підтримку окремих соціально незахищених верств населення Черкаської області (довідка № 260/01-01 від 14.06.2016 р.); Черкаському обласному центру зайнятості – при розрахунках необхідних фінансових ресурсів, які спрямовуються на підтримку осіб, що

втратили роботу (довідка № 11-18/2781 від 17.06.2016 р.); Черкаському державному технологічному університету – при викладанні дисциплін «Фінанси», «Фінансування соціальних програм», «Страхування» (довідка № 926/01-10.02 від 08.06.16 р.); Ужгородському торговельно-економічному інституту Київського національного торговельно-економічного університету – при викладанні дисциплін «Фінанси», «Гроші і кредит» (довідка № 01-15/201 від 28.04.16 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, симпозіумах, круглих столах та наукових семінарах кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету, зокрема таких: Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія розвитку світової економіки в умовах глобалізації» (Черкаси, 27-28 грудня 2013 р.); XII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми фінансової системи України» (Черкаси, 6-7 травня 2014 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в економіці та управління: новий погляд» (Донецьк, 13-14 червня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Європейських країн» (Черкаси, 31 жовтня 2014 р.); XV Всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих учених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (Вінниця, 21-23 квітня 2015 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Структурні трансформації національних економік в глобальному вимірі» (Миколаїв, 30 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стан, проблеми та перспективи вдосконалення економіки України» (Ужгород, 2-3 жовтня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційна інфраструктура України: стан та аналіз умов розвитку» (Одеса, 20-21 листопада 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, менеджмент та фінанси: аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (Київ, 27-28 листопада 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові інструменти просторово-територіального розвитку» (Черкаси, 22-23 березня, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи» (Ужгород, 15-16 квітня 2016 р.).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 23 наукові праці, загальним обсягом 9,54 д.а., з них: основний зміст дисертації відображають підрозділи у 2 колективних монографіях загальним обсягом 1,22 д.а.; 1 підручник у співавторстві, з них автору особисто належить 1,20 д.а.; 9 статей, з них 2 статті включено до міжнародних наукометричних баз загальним обсягом 0,72 д.а.; 7 статей у наукових фахових виданнях України загальним обсягом 4,02 д.а. та 11 тез доповідей загальним обсягом 2,38 д.а.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 276 сторінок. Основний зміст викладено на 187 сторінках. Робота містить 25 таблиць, 31 рисунок, 15 додатків на 61 сторінці. Список використаних джерел налічує 279 найменувань, що розміщені на 27 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми роботи, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; визначено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, відображено особистий внесок автора та довідки про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретичні засади фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування**» з'ясовано становлення фондів соціального страхування, визначено етимологічну сутність та особливості фінансового забезпечення фондів соціального страхування, проаналізовано європейські моделі фінансового забезпечення фондів соціального страхування та розроблено механізм їх впровадження в Україні.

У результаті критичного аналізу фахової літератури обґрунтовано періодизацію п'яти етапів зародження та розвитку фондів соціального страхування щодо зарубіжних країн: I. Античний; II. Середньовіччя; III. Становлення інституцій соціального страхування; IV. Широке розповсюдження функціонування інституцій соціального страхування; V. Поява нових форм та видів соціального страхування, а також України, де виокремлено такі періоди: 1. Україна з елементами незалежності, 1917 – 1923 рр.; 2. Україна в складі СРСР, 1924 – 1990 рр.; 3. Становлення фондів соціального страхування, 1991 – 2000 рр.; 4. Розвиток основних форм страхування, 2001 – 2013 рр.; 5. Формування нових засад страхування, орієнтованих на загальноєвропейські підходи, починаючи з 2014 р.

Такі періодизації є співставленими із еволюцією світової спільноти за якісними ознаками та дозволяють аналізувати особливості фінансового забезпечення страхових фондів у цих часових періодах.

У результаті критичного аналізу наукових праць запропоновано такі тлумачення щодо державних фондів соціального страхування:

як інституції – це адміністративні органи, уповноважені від держави, роботодавців та найманих працівників здійснювати управління видами державного соціального страхування в інтересах донорів та реципієнтів.

як обсяги фінансових ресурсів – це сформовані у нормативно-правовому полі грошові фонди, які концентруються у відповідних установах, організаціях та підприємствах соціального страхування і використовуються для забезпечення потреб тих соціальних категорій населення, які потребують цієї допомоги.

З використанням етимологічних підходів запропоновано тлумачення фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування як діяльності органів державної влади відповідної компетенції щодо формування і використання державних фінансових ресурсів, які акумулюються у спеціалізованих цільових фондах соціального страхування для забезпечення потреб відповідних реципієнтів згідно з діючим законодавством.

Відповідно до аналізу зарубіжного досвіду європейських моделей фінансового забезпечення фондів соціального страхування, запропоновано теоретичну модель фінансового забезпечення функціонування цих фондів в Україні (рис. 1.).

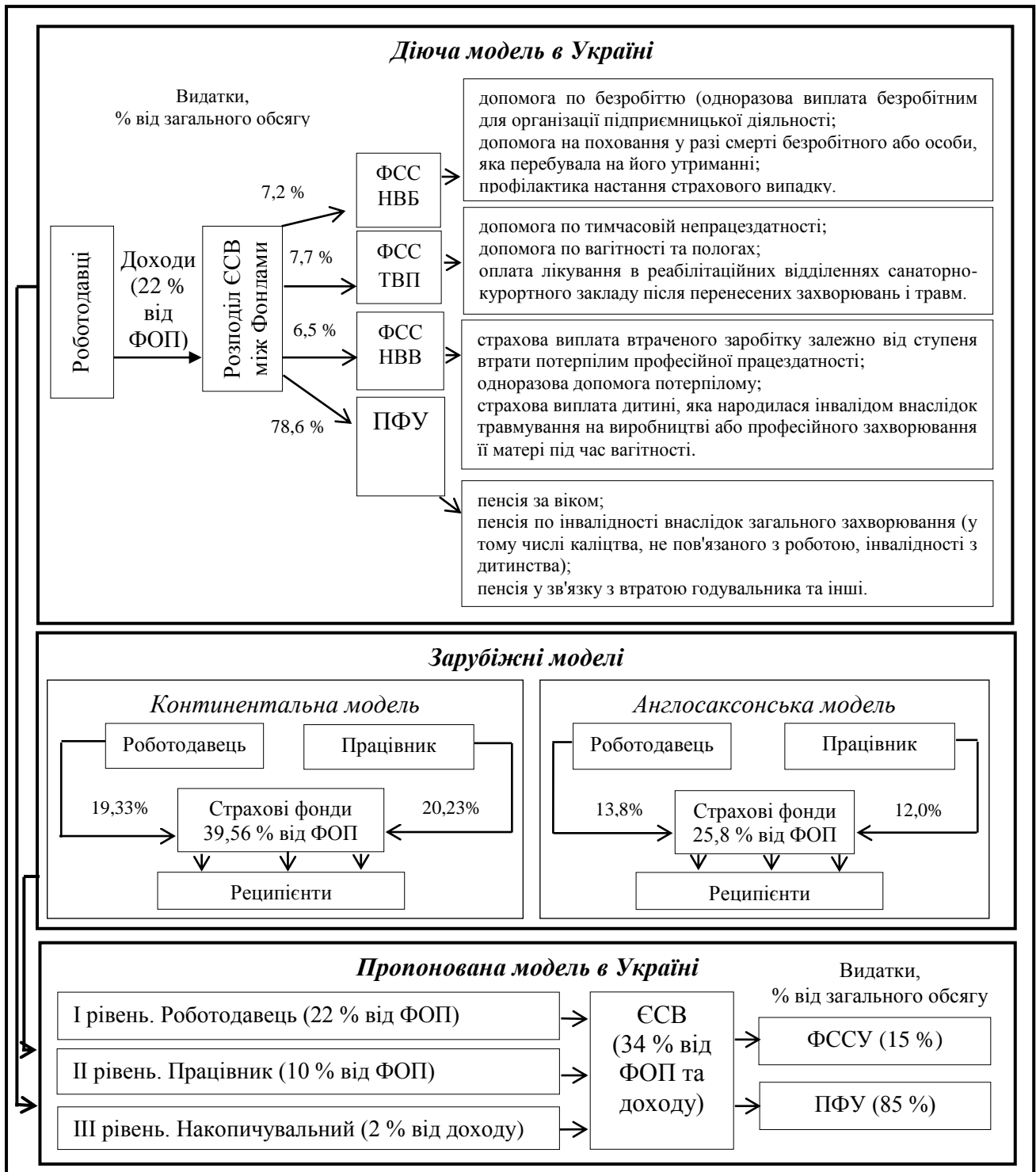

Рис. 1. Теоретична модель фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування в Україні

Джерело: розроблено автором.

Запропонована модель враховує європейський досвід, базується на реальних фінансових можливостях і орієнтована на оптимальне фінансове забезпечення з урахуванням сучасного стану України. Щодо пропорційного розподілу доходів і видатків між Фондом соціального страхування України та Пенсійним фондом України, у запропонованій моделі подано відповідне обґрунтування.

У результаті ознайомлення із функціонуванням страхових фондів у Великобританії, Німеччині, Швеції розроблено механізм впровадження європейських моделей фінансового забезпечення у реалії України (рис. 2.).

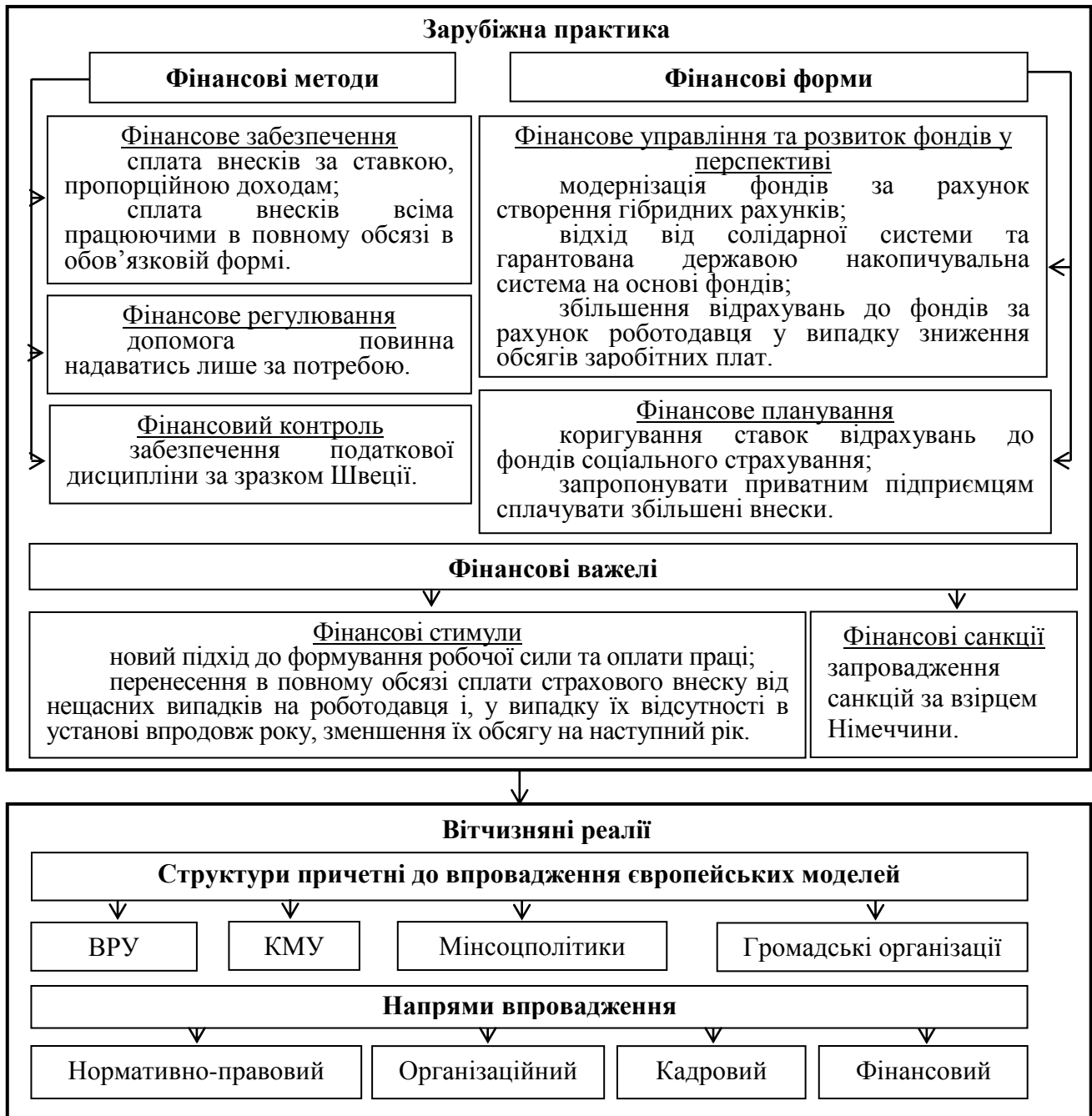

Рис. 2. Механізм впровадження європейських моделей фінансового забезпечення фондів соціального страхування

Джерело: авторська розробка.

Використання цього механізму дозволить вибрати найбільш ефективні форми фінансового забезпечення щодо вітчизняних фондів соціального страхування.

У другому розділі «Прагматика фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування в Україні» проаналізовано формування та використання коштів державними фондами соціального страхування, визначено ефективність функціонування цих адміністративних структур фондів.

Доведено, що спостерігається стійка динаміка щорічного збільшення надходження та витрачання коштів по всім фондам. Така тенденція є, загалом, позитивним явищем, проте у порівнянні із значним рівнем інфляції, особливо протягом 2014 – 2015 рр., цей рівень був практично співставлений, тому через зменшення ВВП суттєвого збільшення доходів не спостерігається. Зафіксовано, що витрати фондів мають тенденцію до збільшення без взаємозв'язку із реальним фінансовим станом країни: в ті роки, коли ВВП зменшувався, видатки всіх фондів зростали.

Доведено, що в окремих страхових фондах, зокрема Пенсійному фонді України, видатки значно перевищують надходження, що є негативним явищем, внаслідок чого фонд фінансується із Державного бюджету України, збільшуючи таким чином його дефіцитність. Наголошено, що для оптимального фінансового забезпечення цих фондів доцільно прискорити їх реформування, зокрема щодо Пенсійного фонду України – перейти на трирівневу пенсійну систему.

Здійснено оцінку рівня фінансового забезпечення потреб окремих верств населення державними фондами соціального страхування, в результаті чого було виявлено, що цей рівень є незначним по відношенню до більшості реципієнтів. Так, середній розмір пенсій з 2008 р. по 2015 р. зріс у два рази, водночас рівень цін лише за 2014 – 2015 рр. зріс більш ніж у двічі.

З'ясовано прагматику соціальних виплат та розроблено теоретико-методичні підходи щодо оцінювання ефективності фінансових витрат державних страхових фондів з обґрунтуванням відповідної методики, яка включає 8 етапів і враховує як сучасні реалії функціонування фондів, так і можливість дослідження діяльності фондів у перспективі. Використання цієї методики дозволить виявляти як резерви надходжень коштів до цих фондів, так і напрями економії ресурсів.

У результаті аналізу соціальних стандартів за 2012 – 2016 рр. зроблено такі висновки: більшість соціальних стандартів майже синхронно зростали, але варто взяти до уваги, що за останні роки відбулось різке зростання курсу долару США з 8 грн. за долар до майже 27, тобто в 3,4 рази, що також позначилось на рівні цін; є дещо неспівставними рівні прожиткового мінімуму та мінімальної пенсії, яка є трохи нижчою від встановленого середнього мінімуму; викликає певні сумніви доцільність широкої градації при встановленні прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років, хоча є очевидним, що життєві потреби, принаймні, у 15 – 16 років є значно вищими, ніж дитини у шість років; затверджені соціальні стандарти з 01.01.2016 р., де передбачене їх збільшення орієнтовно до 15 %, не в змозі компенсувати інфляцію 2015 р. в розмірі 43,3 %.

Відповідно до логіко-структурного аналізу функціонування адміністративних структур державних фондів соціального страхування виявлено, що функціонуюча схема є доволі розгалуженою, різними видами оздоровлення займаються майже всі адміністративні структури, у тому числі Міністерство соціальної політики України; обслуговуванням інвалідів, окрім структур, безпосередньо підпорядкованих Міністерству соціальної політики України, займаються Фонд соціального захисту інвалідів та Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві, тому запропоновано створення нової адміністративної структури державних інституцій соціального страхування з урахуванням розширення повноважень органів

місцевого самоврядування у зв'язку із задекларованою децентралізацією державних органів влади; доцільність функціонування лише двох страхових фондів – Пенсійного фонду України та Фонду соціального страхування України; розмежування повноважень між Міністерством соціальної політики України, Пенсійним фондом України та Фондом соціального страхування України із відповідною ліквідацією Фонду соціального захисту інвалідів, інших державних служб із передачею повноважень відповідним структурам Міністерства соціальної політики України; залишити існуючі структурні підрозділи, зокрема технічні, оздоровчі, реабілітаційні центри та організації, які надають безпосередню практичну допомогу у вигляді страхових послуг відповідним верствам населення.

Запропоновані заходи дозволять: підвищити рівень фінансового забезпечення реципієнтів завдяки вивільненню фінансових ресурсів; зекономити державні фінансові ресурси завдяки зменшенню штатної чисельності працівників та скороченню адміністративних витрат. Вивільнені працівники зможуть зайняти місця тих осіб, які досягли пенсійного віку, але продовжують працювати на штатних посадах, а також можуть бути задіяні у наданні нових платних послуг.

У третьому розділі «Удосконалення фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування» здійснено прогнозування обсягів фінансового забезпечення Пенсійного фонду України; розроблено стратегічні і тактичні напрями функціонування державних фондів соціального страхування; запропоновано регулятивний механізм забезпечення фінансовими ресурсами державних фондів соціального страхування.

За результатами аналізу запропоновано підходи до формування трьох сценаріїв фінансового забезпечення Пенсійного фонду України, зокрема, песимістичного, інерційного та оптимістичного. Основою цих підходів є економетрична модель.

З використанням економетричної моделі функціонування Фонду було виявлено взаємозв'язок між показниками економічної активності, політикою у сфері зайнятості та соціальних стандартів, бюджетною та податковою політикою тощо.

У ролі базової моделі досліджувалась узагальнена економетрична модель:

$$Y = X\beta + u, E(u) = 0, E(u^T u) = \sigma^2 \Omega, \quad (1)$$

де: Y , β , u – вектори ендогенних змінних, невідомих параметрів та збурень відповідно, X – матриця екзогенних змінних, E – оператор математичного сподівання, σ^2 – невідомий параметр, Ω – симетрична додатньо-визначена матриця порядку n , T – оператор транспонування. Якщо коваріаційна матриця Ω відома, то оцінку вектору параметрів β для моделі (1) можна знайти узагальненим МНК.

У ролі агрегованих макрозмінних при аналізі тенденцій доходів Пенсійного фонду України до 2020 року було обрано динаміку зміни обсягів ВВП (Y_t), фонду оплати праці (FOP_t), загальної кількості зайнятих (L_t), середньомісячної та мінімальної заробітної плати (w_t, w_t^{\min}), ставки соціального внеску до Пенсійного фонду України (r_t), доходів фонду минулого періоду (D_{t-1}) тощо. При цьому в моделі динаміка ВВП задається як екзогенна змінна, а ФОП та доходи Пенсійного фонду України є ендогенними.

Таким чином, загальний вигляд функції доходів ПФУ $D(t)$ має вигляд (нижній індекс – це період часу):

$$\begin{aligned} D(t) &= D_t^1 + D_t^2; \\ D_t^1 &= f_1[Y_t, w_t, L_t, FOP_t, r_t, D_{t-1}]; \\ D_t^2 &= f_2[V_t - D_t^1]; \\ FOP_t &= g[Y_t, w, L, \omega]. \end{aligned} \quad (2)$$

де: D_t^1, D_t^2 – доходи Пенсійного фонду України від власних надходжень з урахуванням залишку минулого періоду та кошти держбюджету (трансферти з держбюджету), спрямовані на погашення дефіциту Пенсійного фонду України у році t відповідно; V_t – прогнозовані видатки Пенсійного фонду України; f – деякі функціональні залежності.

Альтернативна (мультиплікативна) специфікація має вигляд:

$$D_t^1 = b_0 [w_t L_t]^{b_1} [r_t]^{b_2} + u_t, \quad (3)$$

де: D_t^1 – власні надходження фонду у році t ; w_t, L_t – середньомісячна заробітна плата та кількість зайнятих відповідно, їх добуток є апроксимацією ФОП; r_t – ставка ЄСВ; $b_i, i = \overline{0, 2}$ коефіцієнти регресії.

Така специфікація у вигляді виробничої функції типу Кобба-Дугласа має чітку економічну інтерпретацію: коефіцієнти b_1, b_2 є коефіцієнтами еластичності, які показують, на скільки відсотків зміниться обсяг доходів фонду при зміні відповідного фактору на 1%. Коефіцієнт b_0 характеризує ступінь сплати страхових внесків до ПФУ. Специфікація у логарифмічній формі після включення фіктивних змінних та фактору, що характеризує інші надходження фонду ID_t , має вигляд:

$$\ln D_t^1 = \ln b_0 + b_1 \ln[w_t L_t] + b_2 \ln[r_t] + b_3 \ln[ID_t] + b_4 DUM_1 + b_5 DUM_2 + u_t, \quad (4)$$

що дозволило одержати такі оцінки коефіцієнтів цієї моделі:

$$\begin{aligned} \ln D_t^1 &= -3.92 + 1.32 \ln[w_t L_t] + 1.84 \ln[r_t] + 0.07 \ln[ID_t] + 0.2 DUM_1 - 0.33 DUM_2 + u_t \\ &\quad \begin{matrix} (2.11) & (0.14) & (0.43) & (0.04) & (0.05) & (0.09) \\ (-1.86) & (9.53) & (4.26) & (1.72) & (4.52) & (-3.52) \end{matrix} \\ &\quad R^2 = 0.988 \end{aligned} \quad (5)$$

Узагальнені результати прогнозу доходів Пенсійного фонду України за усіма сценаріями наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Прогноз доходів ПФУ до 2020 р. (в постійних цінах у % до попереднього року)

	Песимістичний сценарій			Інерційний сценарій			Оптимістичний сценарій		
	Темп приросту ВВП	Темп приросту ФОП	Темп приросту Доходів ПФУ	Темп приросту ВВП	Темп приросту ФОП	Темп приросту Доходів ПФУ	Темп приросту ВВП	Темп приросту ФОП	Темп приросту Доходів ПФУ
2016	100,5	100,5	74,5	101,0	101	74,5	101	101	75
2017	101,0	101	101,0	101,5	103	110,8	103	104	115
2018	101,0	101,5	102,2	102,0	102	104,0	103	104	111
2019	101,5	101,5	101,0	102,0	103	104,0	104	105	112
2020	101,5	102	101,5	102,5	103	107,0	104	105	107

Згідно з одержаними результатами, за усіма сценаріями у 2016 р. очікується падіння реальних доходів Пенсійного фонду України на 25 % внаслідок зниження ставки ЄСВ до 22%. З 2017 р. має відбутись незначне зростання реальних доходів, але це зростання обумовлене перш за все низькими темпами ВВП.

Отже, можна зробити висновок, що розроблені підходи дозволяють виявити вплив основних макроекономічних факторів на рівень надходжень до Пенсійного фонду України і здійснювати на цій основі сценарні прогностичні розрахунки на середньострокову перспективу, що дозволяє сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо прогнозу діяльності Пенсійного фонду України.

Виявлено, що функціонування державних фондів соціального страхування є нестабільним, цьому не сприяє соціально-економічна ситуація протягом останніх років, а також внутрішні проблеми, зокрема недосконалість нормативно-правового забезпечення, неефективне функціонування адміністративних структур цих фондів. Для забезпечення стабільного фінансового забезпечення фондів запропоновано стратегічні і тактичні напрями. Взаємозв'язок цих стратегічних і відповідних тактичних напрямів, які повинні забезпечити їх реалізацію, зображено на рис. 3.

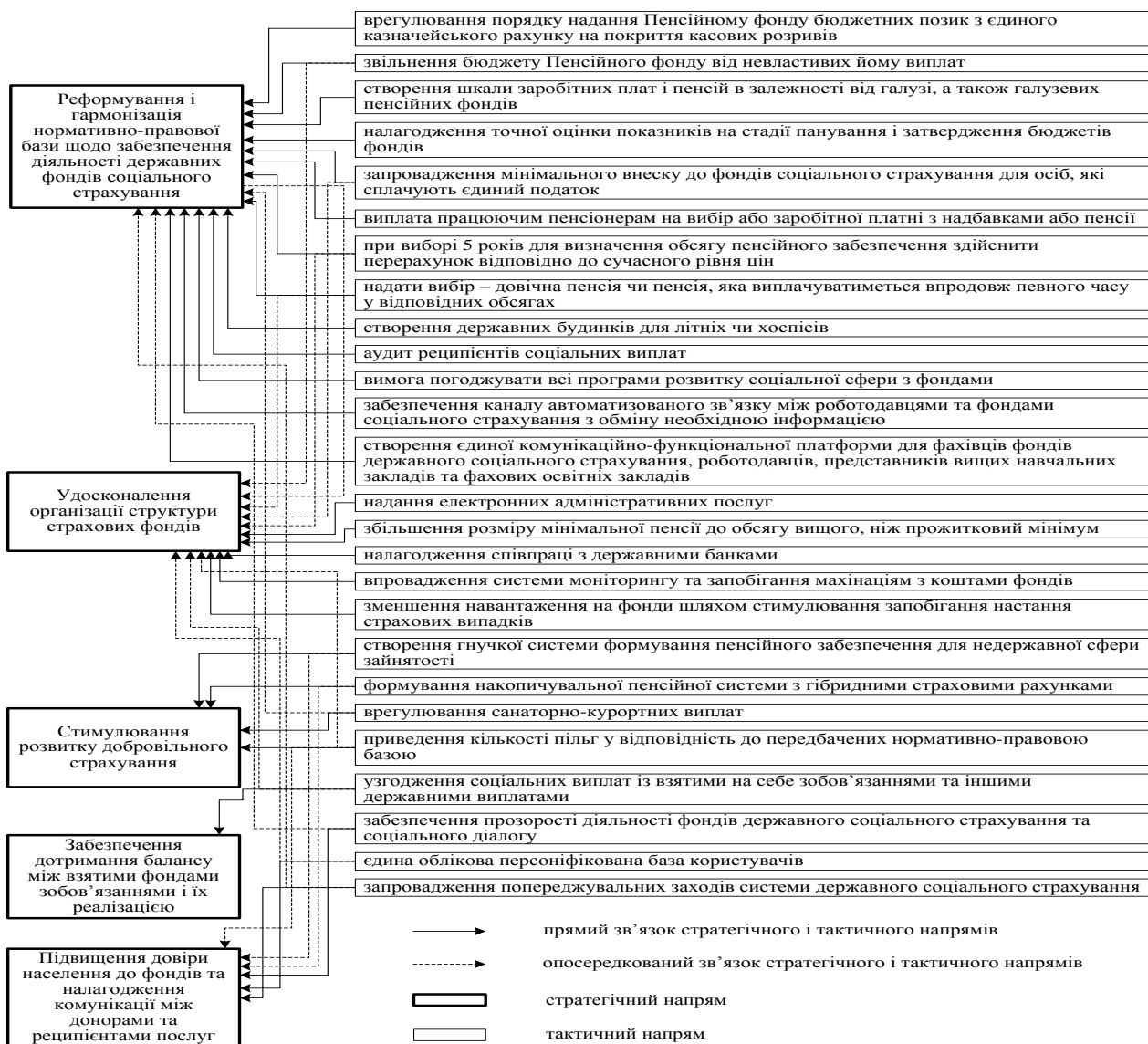

Рис. 3. Взаємозв'язок стратегічних і відповідних тактичних напрямів функціонування державних фондів соціального страхування в Україні
Джерело: розроблено автором.

Реалізація цих напрямів буде сприяти в поточному і перспективному періодах оптимальному формуванню та використанню фінансових ресурсів фондів.

Виявлено, що в нинішніх умовах функціонування фондів є недостатність фінансових ресурсів, тому обґрунтовано регулятивний механізм забезпечення фінансовими ресурсами державних фондів соціального страхування (рис. 4).

Основою функціонування цього механізму є державні інституції, які організують весь процес функціонування. Регулювання здійснюється з використанням регуляторів за напрямками доходів, видатків, резервування. Особлива роль відводиться громадським організаціям, які повинні брати перманентну участь у функціонуванні фондів. Контроль за діяльністю фондів здійснюється системою моніторингу, де на основі планів або звітів про діяльність фондів приймається відповідне рішення.

Рис. 4. Регулятивний механізм забезпечення фінансовими ресурсами державних страхових фондів

Джерело: розроблено автором.

Обґрунтовано, що з метою підвищення економічної ефективності фінансових регуляторів доцільним є: установлення співвідносної відповідальності роботодавців перед найманими працівниками щодо перерахування страхованих внесків; забезпечення взаємоузгодженості страхових внесків та здійснених страхових виплат. Базуючись на теоретичному обґрунтуванні функціонування державних фондів соціального страхування та прагматичі їх фінансового забезпечення, запропоновано рекомендації щодо удосконалення фінансового забезпечення цих фондів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення науково-практичного завдання щодо розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій з удосконалення фінансового забезпечення державних фондів соціального страхування. Основні результати дослідження полягають у такому:

1. Реформування суспільних відносин, яке викликане новим курсом України на дотримання загальнолюдських цінностей, необхідність проведення реформ у економічній та соціальній сферах обумовлюють удосконалення теоретичного та практичного забезпечення функціонування державних страхових фондів. У теоретичному напрямі обґрунтовано необхідність удосконалення понятійного апарату фінансової науки щодо тлумачення окремих термінів і понять стосовно діяльності фондів, зокрема як інституцій та обсягів фінансових ресурсів, фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування.

2. Якість фінансового забезпечення соціальних фондів залежить від багатьох складових, зокрема від наявної моделі. Виявлено, що нині діюча модель не відповідає вимогам нового суспільного курсу України, тому було розроблено нову теоретичну модель фінансового забезпечення державних страхових фондів, яка базується на європейському досвіді, включає механізми формування та витрачання страхових фінансових ресурсів, з відповідним аналітичним обґрунтуванням.

3. Для ефективного використання фінансових ресурсів державними страховими фондами важливою є наявність ефективного механізму регулювання цих фінансових потоків. Оцінювання цього виду механізму в сучасних умовах дозволило зробити висновок про його недосконалість, тому було обґрунтовано регулятивний фінансовий механізм забезпечення фінансовими ресурсами фондів, який функціонує в межах двох державних фондів – Фонді соціального страхування України та Пенсійному фонді України з відповідною сформованою нормативно-правовою базою, наявністю загальноукраїнського реєстру обліку реципієнтів, використанням громадського контролю, розроблених принципах.

4. Для забезпечення ефективного функціонування державних фондів соціального страхування важливою є розробка стратегічних і тактичних напрямів їх розвитку. Встановлено, що комплексного наукового обґрунтування розвитку фондів в установленому офіційному порядку не затверджено, тому було розроблено п'ять стратегічних напрямів, зокрема, реформування і гармонізація нормативно-правової бази, удосконалення організації структури страхових фондів, стимулювання розвитку добровільного страхування, забезпечення дотримання балансу між взятими фондами зобов'язаннями і їх реалізацією, підвищення довіри населення до фондів, з відповідними тактичними напрямами, які розроблено з використанням системного методу, врахуванням ієрархії у суспільній системі, взаємозв'язках між цими напрямами.

5. З метою оцінки рівня забезпеченості фінансовими ресурсами фондів було виконано аналіз їх доходів і видатків за окремі роки. В результаті виконаного

аналізу було доведено, що доходи Пенсійного фонду України, починаючи з 2008 р. значно менші за видатки, що породжує дефіцит бюджету фонду. Також було виявлено, що видатки всіх державних фондів соціального страхування постійно зростають, навіть у ті роки, коли ВВП знижувався.

Для з'ясування ситуації із наявними коштами Пенсійного фонду України на період до 2020 р. було удосконалено підходи щодо розробки трьох сценаріїв фінансового забезпечення фонду, які базуються на ґрунтовному аналізі структури його доходів протягом 2005 – 2015 рр., врахуванні власних надходжень фонду, рівня середньорічної заробітної плати, питомої ваги податків у ВВП. З використанням економіко-математичного моделювання розраховано прогноз доходів Пенсійного фонду України за песимістичним, інерційним та оптимістичним сценаріями на період до 2020 р., де виявлено, що за жодним із сценаріїв значного збільшення доходів не очікується.

6.3 метою виявлення ефективності використання коштів державних страхових фондів розроблено теоретико-методичні підходи, які базуються на відповідній методиці оцінювання фінансових витрат, яка включає вісім етапів і дозволяє виявити рівень фінансового забезпечення окремих категорій реципієнтів. Використання цієї методики дозволяє також виявляти резерви фінансових ресурсів.

7. Європейський вектор суспільного розвитку передбачає орієнтацію на індикатори як економічного, так і соціального спрямування. Для поступової реалізації цього завдання в напрямі соціального страхування було розроблено механізм впровадження європейських моделей фінансового забезпечення фондів соціального страхування, який базується на досвіді провідних країн світу, зокрема Великобританії, Німеччини, Швеції, і включає фінансове управління, планування, контроль, регулювання, фінансові важелі та методи, з відповідними практичними рекомендаціями.

8. Одним із пріоритетних завдань ефективного фінансового забезпечення функціонування соціальних фондів є їх раціональна організаційна структура, яка нині є неоптимальною, тому запропоновано напрями реорганізації державних страхових фондів із відповідним зменшенням та перерозподілом повноважень, що буде сприяти їх оптимальному функціонуванню з підвищенням ефективності використання коштів.

9. Для з'ясування досвіду становлення фондів соціального страхування у зарубіжних країнах та в Україні було досліджено їх еволюцію, виявлено подібні ситуації, проведено паралель між минулими подіями та нинішніми, виявлено допущені прорахунки і внесено пропозиції щодо їх усунення в сучасних реаліях України, для чого було обґрунтовано по п'ять періодів у зарубіжній практиці та Україні щодо відповідних страхових фондів.

Отже, в результаті виконаного дослідження узагальнено теоретичні та практичні положення фінансового забезпечення державних фондів соціального страхування, визначено перспективні напрями фінансового забезпечення фондів.

Беручи до уваги надзвичайну актуальність вирішення проблем фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування, є доцільним продовження наукових досліджень у цьому напрямі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, підручники

1. Servatins'ka I.M. Effectiveness of administration of the unified social tax: international experience // Sozial-wirtschaftliche Transformationen in den europäischen Ländern // bearbeitet von Doktor der Wirtschaftlichen Wissenschaften, Professor, Yu. V. Pasichnyk. – Nürnberg (Deutschland), 2014. – S. 61 – 72. – 0,59 д.а.

2. Проблеми сталого розвитку суспільства: погляд очима різних поколінь : монографія / [за заг. ред. О. Ю. Березіної, Ю. В. Ткаченко]; Проект ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»; Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2016. – 714 с. *Особистий внесок: п. 3.5. Соціальне страхування як ключовий фактор забезпечення сталого розвитку суспільства.* – С. 267 – 276. – 0,63 д.а.

3. Страхування : підручник / І.А. Добрянський, В.С. Рижиков, І.М. Серватинська. – К.: Університет сучасних знань, 2014. – 315 с. (24,9 д.а.). *Особистий внесок автора: тема 3 «Особисте та соціальне страхування».* – С. 71 – 105. – 1,20 д.а.

Публікації у наукових фахових виданнях України

4. Серватинська І.М. Напрями поліпшення соціального страхування на випадок безробіття в Україні / І.М. Серватинська // Збірник Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Частина 2, Том І. – С. 151 – 158. – 0,64 д.а.

5. Серватинська І.М. Моделі соціальної політики та соціального страхування: світовий і вітчизняний досвід / І.М. Серватинська // Світ фінансів. – 2014. – Вип. 3. – С. 163 – 172. – 0,76 д.а.

6. Серватинська І.М. Ефективність функціонування Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань / І.М. Серватинська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки. – 2014. – Вип. 8. – С. 182 – 185. – 0,48 д.а.

7. Серватинська І.М. Адміністрування та справляння єдиного соціального внеску: зарубіжні та вітчизняні реалії. / І.М. Серватинська // Глобальні та національні проблеми економіки : електронне наукове фахове видання. – [Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського]. – 2015. – Вип. 6. – С. 799 – 805. – 0,70 д.а. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-6-2015/14-vipusk-6-lipen-2015-r/1134-servatinska-i-m-administruvannya-ta-spravlyannya-edinogo-sotsialnogo-vnesku-zarubizhni-ta-vitchiznyani-realiji>. – Назва з екрана.

8. Серватинська І.М. Методика оцінювання використання фінансових ресурсів у державних фондах соціального страхування / І.М. Серватинська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 18. – С. 132 – 135. – 0,49 д.а.

9. Серватинська І.М. Механізм імплементування зарубіжних моделей фондів соціального страхування в реалії України / І.М. Серватинська // Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – № 6. Ч.3. – С. 32 – 35. – 0,46 д.а.

10. Серватинська І.М. Сценарії прогнозування обсягів фінансових ресурсів у державних фондах соціального страхування / І.М. Серватинська // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія «Економіка і менеджмент». – 2016. – № 1 (20). – С. 119 – 127. – 0,49 д.а.

Публікації у виданнях України, які включенні до міжнародних наукометричних баз даних

11. Серватинська І.М. Тактика і стратегія прогнозування фінансових ресурсів державних фондів соціального страхування / І.М. Серватинська // Економіка. Фінанси. Право. Серія: «Економіка». – 2016. – № 5. – С. 16 – 18. – 0,28 д.а. [Журнал включено до міжнародної наукометричної бази **Index Copernicus**].

12. Серватинська І.М. Регулятивні фінансові механізми формування та використання ресурсів державних фондів соціального страхування / І.М. Серватинська // Економіка і фінанси. – 2016. – № 1. – С. 57 – 63. – 0,44 д.а. [Журнал включено до міжнародної наукометричної бази **Index Copernicus**].

Опубліковані праці апробаційного характеру

13. Серватинська І.М. Сучасний стан соціального страхування в Україні / І.М. Серватинська // Стратегія розвитку світової економіки в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 грудня 2013 р.) – Черкаси: ЧДТУ, 2013. – С. 80 – 83. – 0,22 д.а.

14. Серватинська І.М. Обов'язкове медичне страхування в Україні: стан та перспективи впровадження / І.М. Серватинська // Актуальні проблеми фінансової системи України : матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (6-7 травня 2014 р.) – Черкаси: ЧДТУ, 2014. – С. 114 – 116 – 0,15 д.а.

15. Серватинська І.М. Проблеми вітчизняної системи пільг та методи їх вирішення / І.М. Серватинська // Сучасні тенденції в економіці та управління: новий погляд : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (13-14 червня 2014 р.) – Донецьк: ГО «СІЕУ», 2014. – Ч. 2. – С. 31 – 33 – 0,22 д.а.

16. Серватинська І.М. Недоліки фінансового механізму Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань / І.М. Серватинська // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Європейських країн : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (31 жовтня 2014 р.) – Черкаси: ЧДТУ, 2014. – С. 54 – 56 – 0,15 д.а.

17. Серватинська І.М. Проблеми та напрями поліпшення соціального страхування в Україні / І.М. Серватинська // Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці : матеріали XV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих вчених (21–23 квітня 2015 р.). – м. Вінниця: ДонНУ, 2015. – С. 317 – 318. – 0,14 д.а.

18. Серватинська І.М. Теоретичні аспекти соціальної політики / І.М. Серватинська // Структурні трансформації національних економік в глобальному вимірі : матеріали III Міжнародної наукової конференції (30 квітня 2015 р.). – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2015. – С. 62 – 65. – 0,26 д.а.

19. Серватинська І.М. Історичні аспекти становлення та розвитку соціального страхування / І.М. Серватинська // Стан, проблеми та перспективи вдосконалення економіки України : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2 – 3 жовтня 2015 р.). – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Ч. 2. – С. 80 – 84. – 0,25 д.а.

20. Серватинська І.М. Характеристика соціального страхування в умовах різних типів економічних систем / І.М. Серватинська // Інноваційна інфраструктура України: стан та аналіз умов розвитку : матеріали Міжнародної наукової конференції (20–21 листопада 2015 року.). – Одеса: ГО «ЦЕДР», 2015. – С. 114 – 117 – 0,26 д.а.

21. Серватинська І.М. Соціальне страхування в системі соціального захисту населення України / І.М. Серватинська // Економіка, менеджмент та фінанси: аналіз тенденцій та перспектив розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27–28 листопада 2015 р.). – Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2015. – Ч. 3. – С. 83 – 86 – 0,29 д.а.

22. Серватинська І.М. Роль державних фондів соціального страхування в системі соціального захисту населення / І.М. Серватинська // Фінансові інструменти просторово-територіального розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 березня 2016 р.). – Черкаси: ФОП «Чабаненко Ю.А.», 2016. – С. 48 – 53 – 0,23 д.а.

23. Серватинська І.М. Фінансове забезпечення відтворення людського капіталу / І.М. Серватинська // Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи : матеріали Міжнародної наукової конференції м. Ужгород 15-16 квітня 2016 р. – Ужгород: УТЕІ КНТЕУ, 2016. – С. 160 – 164. – 0,21 д.а.

АНОТАЦІЯ

Серватинська І. М. Фінансове забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2016.

У дисертаційній роботі наведено теоретичне обґрунтування і запропоновано практичне вирішення основних завдань щодо фінансового забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування.

Досліджено та уточнено сутність понять «державні фонди соціального страхування» як інституції та як обсяги фінансових ресурсів, «фінансове забезпечення функціонування державних фондів соціального страхування», розроблено теоретичну модель фінансового забезпечення фондів соціального страхування, яка базується на досвіді європейських країн. Подано періодизацію п'яти етапів розвитку соціального страхування в зарубіжних країнах та Україні, обґрунтовано модернізацію регулятивного фінансового механізму забезпечення фінансовими ресурсами державних фондів соціального страхування.

Сформовано стратегічні і тактичні напрями функціонування державних фондів соціального страхування із урахуванням векторів розвитку суспільної

системи та розроблено нові підходи щодо формування трьох сценаріїв фінансового забезпечення Пенсійного фонду України, зокрема, оптимістичного, інерційного та песимістичного, а також удосконалено адміністративну структуру державних інституцій соціального страхування.

Обґрунтовано теоретико-методичні підходи до оцінювання фінансових витрат фондів з обґрунтуванням відповідної методики. Сформовано механізм впровадження європейських моделей фінансового забезпечення фондів соціального страхування у вітчизняну практику.

Ключові слова: державні фонди, пенсія, соціальне страхування, фінансове забезпечення, фінансовий механізм, фінансові ресурси.

АННОТАЦІЯ

Серватинская И. Н. Финансовое обеспечение функционирования государственных фондов социального страхования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2016.

Диссертационная работа посвящена актуальным проблемам финансового обеспечения функционирования государственных страховых фондов.

Проанализирован генезис и развитие фондов социального страхования, разработана классификация этапов зарождения и развития фондов социального страхования в Украине и за рубежом.

Определены этимологическая сущность и особенности финансового обеспечения фондов социального страхования, в частности, предложены новые толкования таких экономических категорий как «фонды социального страхования» как институций и как объемов финансовых ресурсов, «финансовое обеспечение функционирования государственных фондов социального страхования».

Предложена теоретическая модель финансового обеспечения фондов социального страхования в Украине с учетом зарубежного опыта.

Усовершенствован регуляторный механизм обеспечения финансовыми ресурсами государственных фондов социального страхования, основанный на научных принципах, методах, формах, с применением финансовых регуляторов, и предусматривающий общественный контроль в целях эффективного формирования, использования и резервирования финансовых ресурсов фондов социального страхования.

Сформированы новые стратегические и тактические направления функционирования государственных фондов социального страхования с применением системного подхода и с учетом векторов развития высших структурных элементов финансовой, экономической и общественной систем.

Усовершенствованы теоретические подходы по разработке трех сценариев финансового обеспечения Пенсионного фонда Украины до 2020 г: пессимистического, инерционного и оптимистического.

Разработана методика оценки финансовых затрат фондов социального страхования, которая базируется на обоснованных принципах, в частности, ориентации на уровень стандартов социального страхования, функционирующих в

развитых странах ЕС, с постепенной адаптацией к реальным условиям Украины, социальной справедливости, адресности и оптимального распределения ограниченных ресурсов между социальными слоями, включает восемь этапов и позволяет оценить уровень финансового обеспечения отдельных слоев населения.

Выполнена оценка уровня финансового обеспечения отдельных слоев населения государственными фондами социального страхования с учетом подходов отечественных и зарубежных ученых. Предложена классификация реципиентов, которые имеют право на соответствующие виды социального страхования, и выполнено сравнение действующих социальных стандартов, социальных выплат в Украине и в других странах Европы.

Сформирован механизм внедрения европейских моделей финансового обеспечения фондов социального страхования в отечественную практику.

Выполнен критический анализ эффективности функционирования административных структур государственных фондов социального страхования, предложено упорядочение организационной структуры государственных институтов, которые причастны к социальному страхованию.

Ключевые слова: государственные фонды, пенсия, социальное страхование, финансовое обеспечение, финансовый механизм, финансовые ресурсы.

ANNOTATION

Servatynska I.M. Funding of the State Social Insurance Fund. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2016.

The paper deals with the theoretical study and the practical solution of the major tasks of financing the State Social Insurance Fund.

The research is aimed to investigate and specify the essence of the concepts of "State Social Insurance Fund as an institution", "public social insurance funds as the scope of financial resources", "financing the state social insurance". The theoretical model of financing social insurance funds, based on the experience of European countries has been developed. The periodization of five stages in the development of social insurance in foreign countries and Ukraine has been presented in the paper. It was pointed out on the necessity of modernizing the regulatory financial mechanism of financing the State Social Insurance Fund.

The paper provides a rationale for the strategic and tactical areas of functioning of state social security funds, considering the vectors of social system. New approaches to the formation of three scenarios of financing the Pension Fund of Ukraine such as optimistic, inertia, pessimistic ones of socio-economic development of Ukraine have been developed.

The paper substantiates the theoretical and methodological approaches to the assessment of the financial costs of funds with the substantiation of the appropriate methodology. The study enabled to form the mechanism of implementation of European models of financing the state social insurance funds in domestic practice.

Keywords: state funds, pension, social security, financing, financial mechanism, financial resources.